

Violencia/Conflictos/Guerras

1

Obxectivos específicos

- ♦ Analizar o fenómeno da guerra, como contraposición á paz
- ♦ Coñecer os conceptos violencia, conflito e guerra
- ♦ Fomentar os valores de paz e non violencia, e a aceptación da diversidade

Introducción

A actualidade internacional, chea de conflitos

Cada día, ao botar unha ollada a calquera medio de comunicación, xa sexa prensa escrita ou medio audiovisual, podemos ler ou contemplar imaxes sobre conflitos bélicos que ocorren en algures do noso planeta. Este feito, por habitual xa non nos sorprende, a nosa sociedade afíxose ao goteo de informacións sobre guerras, conflitos, terrorismo, en definitiva, violencia de todo tipo. A maioría destas informacións logo duns días en titulares deixan de interesar e caen no esquecemento, sen que isto signifique que se resolveron. Falamos a miúdo de paz, como tema de titoría, pero tamén é interesante falar de guerra polo cotián, desafortunadamente, desta situación nalgúns países e polo repetida ao longo da Historia.

É importante analizar os conceptos de violencia, conflito e guerra porque unha das primeiras definicións que atopamos sobre paz nos dicionarios adoita ser "estado ou circunstancia de non haber guerra nun país, ou non estar en guerra con outras". Non ben analizar o concepto da guerra permitíranos poder asimilar e coñecer o tema da Paz.

Diante de tanta guerra televisada, narrada na prensa e descrita nas películas, é necesario exporse as causas. É o home violento por natureza ou a violencia humana é cultural? Numerosos estudos debateron sobre o tema e as conclusións non son determinantes. Intentaremos aclarar conceptos para que cada un chegue ás súas propias conclusións.

Os conceptos: conflito, violencia e guerra, paz

Historicamente entendemos o conflito como algo violento, sinónimo de conduta violenta e que xeralmente conduce á guerra. O Dicionario define "conflito" como "oposición ou antagonismo entre persoas ou cousas", o que non comporta ningunha violencia. Polo tanto, habemos de entender o conflito como unha situación de desacordo entre dous ou máis persoas, pero que non conduce de xeito determinante á agresión contra outro nin contra si mesmo.

Violencia/Conflictos/Guerras / 2

A nosa cultura tivo e ten unha inequívoca relación negativa co conflito. Esta lectura negativa condiciona inevitablemente o proceso educativo. Pero debemos ter en conta que o conflito forma parte da vida e afecta todos os ámbitos da nosa existencia.

Polo tanto, non podemos pretender que a educación transcorra sen conflitos, nin que os mesmos resulten necesariamente negativos. Por iso, habémonos de ocupar do seu significado, das causas que o provocan, dos elementos que o conforman, das estratexias máis adecuadas por unha resolución positiva.

Vicenç Fisas Armengol, afirma no BESF, nº 11, "o conflito non é negativo, é necesario e ademais inevitable, pero habemos de entender que hai outros xeitos de afrontalo e non estamos preparados para isto."

Sobre o termo violencia, as definicións que podemos atopar adoitan ser máis coincidentes. Defínese violencia como aquela acción que supón unha agresión física ou moral. Luís Mª Cifuentes, no seu libro "Para Educar contra a Violencia", dinos que violencia é o uso da forza e a coacción física por parte dunha persoa coa intención de obrigar a outra a realizar unha determinada acción. Para que unha acción considérese violenta ha de exercer un alto grao de coacción sobre a outra persoa. Esta definición non inclúe a violencia "psíquica" que sen dúbida existe na nosa sociedade entre as persoas e ata entre os pobos, pero detectala é máis difícil. Como dixemos antes é común observar nos medios de comunicación noticias sobre feitos violentos: sucesos violentos entre persoas dunha mesma familia (violencia doméstica), violencia nas escolas, actos delituosos nas cidades, accións terroristas, agresións a inmigrantes, violencia entre países. Todo este panorama tráenos a pensar que a sociedade actual é moi violenta e ata nos atreveríamos a dicir que máis violenta que antes. Para poder precisar sen erros esta percepción deberíamos basearnos en datos obxectivos, como o número de delitos axuizados, o número de persoas encarceradas por cometer actos violentos, etc... Pero aínda que non dispomos destes datos, o que si podemos concluír é que na sociedade actual ocorren moitos máis actos violentos que no pasado, entendendo por actos violentos como aqueles que constitúen un delito, que violan algunha lei xurídica.

Finalmente, mostraremos unha clasificación dos tipos de violencia que nos levará ao concepto de guerra.

Distinguímos: violencia impersonal (tumultos, asaltos, alborotos); violencia persoal individual ou en pequenos grupos (delincuencia); violencia persoal organizada. Esta última podemos dividila, segundo quen a organice: por grupos (mafia, terrorismo), polo Estado (ditadura, xenocidio) e entre Estados ou nacións (guerra).

O termo guerra é moi específico, posto que a pesar de que en xeral designa calquera loita armada entre dúas ou máis grupos ou estados, segundo o Dereito Internacional unha guerra é o

Violencia/Conflictos/Guerras / 3

conflicto armado continuado entre dous Estados os cales fixeron unha Declaración de guerra e romperon as súas relacións diplomáticas previamente.

Para rematar, o termo Paz, do que xa demos unha primeira acepción de dicionario no apartado anterior. Tamén podemos considerar que paz non é o contrario da guerra (como di o dicionario), senón a ausencia de violencia estrutural, a harmonía do ser humano consigo mesmo, cos demais e coa natureza. A paz non é unha meta utópica, é un proceso. Non supón un rexeitamento do conflito, ao contrario. Os conflitos hai que aprender a afrontalos e a resolvelos de forma pacífica e xusta. De feito, poderíamos diferenciar dous tipos de Paz, baseándonos na definición: Paz negativa é a concepción predominante en occidente, pon a énfase na ausencia de guerra, de violencia directa (agresión física. A paz sería simplemente a "non-guerra", consistiría en evitar os conflitos armados.

Paz positiva supón un nivel reducido de violencia directa e un nivel elevado de xustiza. Perséguese a harmonía social, a igualdade, a xustiza e, xa que logo, o cambio radical da sociedade.

Datos

- Cada 50 segundos, unha morte no mundo.
- Cada 2 segundos, un ferido debido á violencia, accidental ou intencionada.
- Tres millóns e medio de mortes ao ano. (O 25 % en accidentes de estrada).
- Nova York, ao ano: 2.300 homicidios, 3.250 violacións, 78.000 roubos.
- Estados Unidos: 35.000.000 actos criminais ao ano. Un asasinato cada 14 minutos, 22.000 ao ano. 33 violacións con pistola, ao día. 1.100 atracos cada 24 horas.

Violencia, hai de moitos tipos: violencia política, violencia de rúa, violencia doméstica, violencia deportiva, accidentes...

Abusos contra a liberdade sexual

De todas as clases de violencia - suicidios, asasinatos, atracos ou violacións -, o abuso infantil é considerado pola OMS como o máis grave.

- Estados Unidos: 20 % de mulleres e 7 % de homes foi molestado sexualmente na súa nenez, xeralmente por un familiar.

Mentres que a taxa mundial de mortes por enfermidades infecciosas é de 17 por cada 100.000, no caso das mulleres aumenta a 100 por culpa da violencia.

- España: 4.000 delitos anuais contra a liberdade sexual. A metade son violacións
- España: 200.000 mulleres agredidas na súa casa. Só o 10 % dos casos chegan aos xulgados: uns 15.000 cada ano (ao redor de 100 teñen como consecuencia a morte da vítima).

Violencia televisiva

- 870 escenas violentas emitidas, nunha semana, por TVE. Os telenoticarios conteñen un 30 % de escenas violentas.
- Un mozo con 15 anos, viu unha media de 15.000 homicidios na televisión.

Actividades de ESO

1. Ler o seguinte texto de Bertolt Brecht e dar a vosa opinión.

O meu IRMÁN ERA AVIADOR

O meu irmán era aviador,
un día recibiu un aviso
fixo as maletas
e marchouse cara ao sur.

O meu irmán é un conquistador
fáltalle espazo ao noso pobo,
e gañar terras foi sempre
o noso soño máis antigo.

O espazo que o meu irmán gañou
está na Sierra de Guadarrama.
Ten un metro oitenta de longo
E de fondo un metro cincuenta.

a) Valorar as consecuencias da violencia e da guerra. Intentar clasificalas en positivas e negativas.

b) Buscar a bibliografía de Bertolt Brecht. En que contexto histórico podes situar ao autor? Que conflito ou guerra puido influenciar na súa obra?

2. Buscar unha noticia na cal algún político xustifique unha guerra ou conflito armado. Buscar información sobre este conflito ou guerra e con esta información iniciar un debate, divide a clase en tres grupos: un que argumentará a favor da guerra, outro en contra e un terceiro grupo integrado por xornalistas que farán preguntas a cada un daqueles.

Violencia/Conflictos/Guerras / 6

3. Para facer a seguinte actividade necesitaredes planos ou guías da túa cidade. Observaredes os monumentos e as rúas. Anotaredes todos aqueles que recorden nome de batallas ou persoas que tiveron unha relación con algunha guerra de forma directa ou indirecta. Doutra banda, anotarán o daquelas persoas ou feitos que manteñan relación coa Paz. Comparede as dúas listas. A que conclusións poden chegar?
4. Realizar unha actividade parecida á anterior, pero agora analizando pinturas ou cadros que describan a guerra e a paz.
5. Realizar dous murais sobre noticias aparecidas na prensa, recollidas durante un mes. Un dos murais con noticias sobre feitos violentos ou guerras e o outro sobre feitos relacionados coa paz. Para que todos participen pódense distribuír os días do mes para que sempre alguén se encargue de recoller noticias.

Actividades BACHARELATO

1. Ler o seguinte texto.

"Gustaríame voltar a casa."

Jacob. Sudán.

Na miña cidade, ao sur de Sudán había loitas por todas partes. Non había escola e eu pasaba o día tendo coidado dos animais. Durante moito tempo soñei con escapar a un lugar onde non houbera guerra, onde puidese ir á escola outra vez, onde houbera comida e non bombas. Moita xente marchaba. Eu preguntáballe ao meu pai, non podemos marchar? Pero el dicía que era demasiado perigoso. Moita xente estaba morrendo no camiño de fame e sede.

Cando a veciña de á beira marchou cos seus dous fillos decidín que era o momento de facelo eu tamén. Funme sen dicir nada a ninguén, nin ao meu pai. O primeiro día non comín, soamente corrín. A primeira noite paseina nunha árbore porque tiña medo dos animais, pero non puiden durmir. Ao día seguinte atopeime á veciña e díxome que podía continuar con eles, andamos durante días. Nun lugar onde había minas, estalou unha e matou a alguén, tivemos moito medo e todo o mundo empezou a correr, había sangue por todas partes, non tiñamos comida e empezamos a comer follas. A gran maioría estábamos enfermos. Logo de dez días, a xente empezou a morrer.

Tras semanas de andar e pasar fame, chegamos a un campo de refuxiados en Etiopía. Este é o lugar co cal soñaba. Agora vou á escola. Temos comida e medicamentos. Pero cando sinto os avións, recordo ao meu pai e aos meus irmáns, ao pobo, e pónome triste. Non se cando os verei. Gustaríame poder volver a casa.

Historias reais.

Ningún está excluído. © Unicef

Que pensas?

- Por que quería marchar Jacob?
- Por que non quería marchar o seu pai?
- Escrebe a historia de Jacob como un artigo de diario, facendo campaña contra a guerra e os efectos sobre os nenos. Podes usar as frases e os feitos desta historia.

2. Organizacións humanitarias

A Federación, as Sociedades Nacionais e o Comité Internacional da Cruz Vermella forman xuntos o Movemento Internacional da Cruz Vermella e da Media Lúa Vermella.

- Responde cales son os seus principios fundamentais e as súas misións.
- Investiga e relata algunha das actividades do Comité Internacional da Cruz Vermella e outra da Federación.
- Por que se utilizan os nomes de Cruz Vermella e de Media Lúa Vermella? Que innovación presentouse en xuño de 2006, respecto diso?
- O Comité Internacional da Cruz Vermella lanzou no máis de maio de 2006 unha serie de vídeos por televisión e Internet titulada "From the Field". Logo de velos elabora un informe.
- Que conclusión obtés sobre a situación mundial logo de informarche da cantidade e variedade de proxectos e actuacións que a Cruz Vermella leva adiante?
- Investiga sobre Médicos sen Fronteiras ou outra organización que se ocupe das vítimas das guerras e da violencia armada, urxencias e compara coa acción de Médicos Mundi nestas situacións.

3. Violencia de xénero

- Ver a película "Te doy mis ojos" de Icíar Bollain.
- Que che impactou máis?
- Caracteriza a personalidade dos protagonistas Alicerce e Antonio.
- Canto de realidade ten esta ficción?
- Cales son as estatísticas sobre violencia de xénero en España?
- Que se fai desde o Estado español para buscar unha solución?
- Que medidas ha implementado, respecto diso, o goberno catalán?

4. Conflicto entre Israel-Palestina

Un dos conflitos máis duradeiros e mediáticos é a guerra entre Israel e Palestina. Comentade en grupos a súa orixe e desenvolvemento, se non tedes as ideas claras, buscade información para situarvos nas claves do conflito antes de realizar as actividades.

4.1. Ler o artigo xornalístico ? Sobrevivir nunha franxa cercada?

- Cal é a opinión do autor sobre a situación de os palestinos en Gaza?
- Á data da publicación 28/08/06 cumpríase un ano da retirada israelí de Gaza. En que consistiu esa retirada?
- Que foi a operación Choiva de Verán?
- Logo de ler os testemuños caracteriza á familia palestina (membros que a forman, traballo, situación económica, etc)

REPORTAXE

Sobrevivir nunha franxa cercada

Israel converteu o territorio de Gaza nun cárcere para 1,4 millóns de palestinos desde fai máis de dous meses

G. HIGUERAS - Gaza - 28/08/2006

"Mulleres, non desesperedes se non podedes comprar os uniformes e os libros dos vosos fillos"; "profesores, non vaiades á folga porque non vos paguen os vosos soldos", gritan os altofalantes que percorren as rúas de Gaza instando á poboación á calma ante a próxima apertura dos colexios. Logo de seis meses de bloqueo político e económico, que impediu pagar os soldos aos funcionarios, e dous meses de cerco militar a toda a franxa, a desesperación comeza a facer madeixa na poboación, e o Goberno teme que poidan producirse protestas.

A gravísima situación que atravesamos en Gaza desde que Hamás formou Goberno, tras gañar as eleccións de xaneiro pasado, deteriorouse ata o infinito desde que o 25 de xuño foi secuestrado un soldado israelí. O Exército hebreo impuxo un cerco por terra, mar e aire que converteu a franxa nun cárcere para os seus 1,4 millóns de habitantes.

"Prefiro morrerme por disparos mentres pesco, que de fame na miña casa", afirma Mohamed ao Hesy, de 53 anos. Hesy, o seu irmán e tres dos seus 12 fillos desafían desde fai cinco días as ordes de Israel e saen coas súas barcasas a botar as redes a un par de millas da praia. As patrulleiras israelís non deixan de amolarlles. A noite ilumínase coas luces vermellas dos foguetes israelís e a auga salta ao ritmo das metralladoras. Un pescador resultou ferido grave o sábado.

Na franxa hai 3.500 pescadores que se gañan a vida en 992 barcos. Para acalar o fame das súas familias tras dous meses en dique seco, algúns tiveron que vender o pouco que tiñan, como Omar Ayash, de 34 anos, que alimenta aos seus sete fillos, a súa muller, a súa nai e a súa irmá co que sacou da venda do seu coche.

Violencia/Conflictos/Guerras / 10

O castigo da aviación é aínda maior que o da Mariña. Israel chama a esta operación Choiva de Verán e a súa choiva de bombas bañou en sangue a franxa.

Ata onte, os mortos palestinos eran 202, entre eles 44 nenos, segundo recoñeceu a ONU nun informe que cifra en 247 os bombardeos durante a guerra. "Fai dúas semanas, chamáronme por teléfono de madrugada. Dixéronme que tiñamos 15 minutos para abandonar a casa, porque a ían a destruír", conta Mohamed ao Shumafa, de 25 anos, ante as ruínas do edificio de Yebalia que albergaba catro pisos: o do seu pai e os dos seus tíos.

Máis de 40 persoas quedaron na rúa supostamente porque Mohamed vendía fertilizante que eran utilizados pola resistencia para fabricar explosivos. "Eu era un simple empregado e non ía preguntar aos clientes que ían facer coas súas compras", sinala con rabia.

No campo de refuxiados de Yebalia atópanse por todas partes as pegadas da choiva israelí. Ramzi ao Atar, de 20 anos, púxose a traballar co seu cabalo e o seu carro repartindo as uvas doutro agricultor. Os tanques esnaquizaron nunha incursión as 52 palmeiras do seu pai e noutra arrasaron o horto de 3.500 metros cadrados en que cultivaban patacas e xudías verdes. Co seu pai enfermo, 12 irmás e tres irmáns, Ramzi tivo que deixar as súas terras para traballar outras. Ademais, os israelís disparan a calquera que se achegue ao horto, que linda co antigo asentamento xudeu de Dogit, desde onde a resistencia lanza os foguetes Kassam. Nestes días, precisamente, cúmprese un ano da retirada israelí de Gaza.

O entón primeiro ministro Ariel Sharon -en coma profundo desde xaneiro- evacuou aos 9.000 colonos que vivían na franxa e estes, antes de saír, converteron en cascallos as súas vivendas. En Gush Katif, o maior asentamento, situado no extremo sur de Gaza, arrincaron ata o asfalto das rúas. O único que deixaron en pé foron dúas sinagogas porque as súas crenzas impedíronlles destruílas. Agora a area da praia alágao todo e acrecenta o aspecto desolador das ruínas. A central térmica de Gaza foi un dos obxectivos da operación en castigo polo secuestro, aínda sen resolver, do cabo Gilad Shalit. Isto reduciu nun 65% a subministración de electricidade aos palestinos, o que significa que a absoluta maioría padece os horrores da calor sen un ventilador, e que cando comecen as clases o 2 de setembro moitos estudantes terán que limitar os seus estudos á luz do día.

Karni, o único paso fronteirizo para as mercancías, pasou tamén case todo este tempo pechado, o que motivou carencia de gasolina, azucre e das subministracións das fábricas que tiveron que pechar. "Sufrimos un estrangulamento premeditado da economía e do Goberno", afirma Atef Ibrahim Adwan. Ministro para os Refuxiados, Adwan sostén que Israel "trata de vingar en Gaza a derrota sufrida en Líbano" e advírtelle que os palestinos saben esperar e están dispostos a resistir.

4.2. Ler a carta de lectores “E quen pagará a reconstrución”, publicada no diario “El País” o 26 de agosto de 2006.

a) Organizar un debate para concretar sobre que aspecto da guerra fala esta carta. Previamente debes buscar información sobre as reconstrucións das zonas en guerra, quen se encarga, en que consiste, a quen beneficia?

b) Elaborar unha carta de lectores, individual ou colectivamente, onde se mostre a vosa opinión sobre as guerras para enviala a un medio de comunicación para que vola publiquen.

¿Y quién pagará la reconstrucción?

Puede parecer ingenuidad, pero la impunidad tiene efectos demoledores para la convivencia. Más allá de las sinrazones para la guerra de Israel contra Hezbolá y de Hezbolá contra Israel, a pesar de que una sola muerte no justifica ningún fin político, ¿quién correrá con la factura de lo que cueste reparar los hogares con fatigas y sudores construidos?

A uno se le rompe el alma cuando ve bloques de pisos de Beirut convertidos en un montón de escombros. Cuánta historia, cuántas emociones y anécdotas particulares, cuántos recuerdos, cuánto... todo perdido.

Me siento ciudadano libanés y me duele su sufrimiento, también me duele el sufrimiento del ciudadano israelí víctima de los Katiusha. Los que trabajamos en educación sabemos que superar un conflicto requiere reconocimiento de culpa, arrepentimiento, comunicarlo al afectado y reparación. ¿Pagarán el Gobierno de Israel y Hezbolá lo que cueste dejar las cosas como estaban antes de la guerra?— **David Vilalta Muriello**. Sant Cugat del Vallès.